

Ο Δαρβίνος, ο έρωτας και ο Θεός

Μια συλλογή δοκιμίων από την εθνική ταυτότητα μέχρι τη φιλοσοφία

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ
Η αντίσταση στον Δαρβίνο και άλλα 13 ετερόδοξα κείμενα εκδ. Παόλη, σελ. 232

Της ΕΛΕΝΗΣ ΤΡΟΒΑ

Στο σημείωμα αυτό, θα ήθελα να επικεντρωθώ στο μεγαλύτερο διάγραμμα που μου έδωσε μέσα από τον λόγο του ο Δήμου και που σπανίζει όσο τα παραδείσια ποιά στη χώρα μας: στην αναγκαστικότητα της απόλυτης της γραφής, στην άγρια ελληνική γλώσσα, στον λόγο μεροτύ νωμάτος. Θα γράφω και δυο λέξεις για το βιβλίο στη συνέχεια.

Η ελληνική δημοτική γλώσσα του Νίκου Δήμου είναι υλοδειγματική και δουλεμένη στην εντέλεια με προσωπικές διατερότητες που ανθρώπινο που κερδίζει καλά πολύ περισσότερες γλώσσες και... κοινωνικές διαλέκτους. Δεν αισθάνεται την ανάγκη να το καταστήσει εμφανές, δεν επιδεικνύει την πολυγλωσσία του μεταφράζοντας στα ελληνικά ξενικά ιδιώματα. Τραφεί ελληνικά, γνικά σύγχρονα ελληνικά με

διαίτητο μπρίο. Κάθε λέξη και περιεχόμενο. Κάθε λέξη και μία σφαίρα. Ο λόγος του Δήμου είναι σαφής και λαγυρός σε βαθμό που προκαλεί το ίδιο το συναίσθημα του αναγνώστη. Τίποτε περίττο, τίποτε χωρίς στόκευση. Εκείνος μπορεί με συντομία μαγκά, όπως κάποτε συμπύκνωσε όλο το Κυπριακό σε δύο λέξεις. Η επίδραση της διαφήμισης; Η επίγνωση του πόσο βαρετά κείμενα έχουμε διαβάσει, όσοι διαβάζουμε ώσπου να δοξάμε τι εννοεί ο ποιητής; Η αίσθηση ότι ο χρόνος έχει ανάγκα πυκνότητας και ουσίας; Όλα και άλλα πολλά αιτιολογούν τον συντομικό και ξεκάθαρο λόγο του Δήμου.

Η απλότητα των κειμένων του, ιδίως αυτών που αφορούν σύνθετα ζητήματα και πραγματικότητες, είναι συναρπαστική. Λίγα επιθέτα, λίγα τασκίματα και αναπαραγωγές λεκτικές ναρκαρισμούς. Λέξεις μόνο για να αποδοθούν νόημα. Αλλά πώς αλλιώς θα μπορούσε να γίνει με κάποιον που αγαπά τόσο την ποίηση.

Το τελευταίο αυτό βιβλίο του Νίκου Δήμου είναι μια συλλογή

Η μεγάλη γκαλερί της Εξελίξης στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Παρίσι. Η αντίσταση στη θεωρία του Κάρλοου Δαρβίνου είναι μια ιδέα που διατρέχει εγκάρσια κάθε κείμενο του βιβλίου.

Η απλότητα των κειμένων, ιδίως αυτών που αφορούν σύνθετα ζητήματα και πραγματικότητες, είναι συναρπαστική.

σπαργμάτων για τα πιο σημαντικά θέματα, για όλα τα βαριά θέματα, τον έρωτα, τον Θεό και τους θεούς, τον θάνατο, τη φιλοσοφία, τον λαϊκισμό και βέβαια

τον Δαρβίνο, τον οποίο προτάσσει και στον τίτλο του. Η αντίσταση στον Δαρβίνο αποτελεί μια πραγματική διαπίστωση, που ερμηνεύει τόσο ουσιαστικά και τόσο σκληρά για τον 20ό και τον 21ο αιώνα όμως. Δυο λέξεις για τον τίτλο ακόμη: η αντίσταση στον Δαρβίνο αποδίδει το πρώτο δοκίμιο κατά τον τίτλο και, παρόλ' αυτά, διατρέχει και τα λοιπά. Είναι ουσιαστική, πιστεύω, η πρόταξη του στον τίτλο του βιβλίου. Με σημαντικά χαρακτηρίζει ως κείμενα τα άλλα 13 δοκίμια, τα οποία όμως προσδιορίζει ως ετε-

ρόδοξα. Το χαρακτηρισμό αυτό οφείλω να πω ότι δεν κατανοώ επαρκώς: όχι ορθόδοξα; Και ποιας έτερης δόξας;

Τα δύο σύνδρομα

Εκκινώντας με το θέμα του Δαρβίνου, ο συγγραφέας φωτίζει και όλα τα υπόλοιπα, αποδίδοντας την αδυναμία του παρόντος σταδίου εξέλιξης της σκέψης μας: το σύνδρομο της αρρώστιας, αλλά με σειρά που δεν επιζητείται ούτε από το περιεχόμενο των δοκιμίων ούτε από τον χρόνο σύνταξής τους.

Η «Αντίσταση στον Δαρβίνο» είναι το πιο πρόσφατο βιβλίο του πολυγραφώτατου Νίκου Δήμου.

Λόγος λιτός που υπερβαίνει τον ίδιο του τον εαυτό

Δεν θα μπορούσα να μη σχολιάσω το τρίτο κατά σειρά δοκίμιο, «Για όλα φταίνει οι Γερμανοί», το οποίο καταίνεται στην ανάδειξη της ταυτότητας των νεοελλήνων μέσω της επίδρασης των Γερμανών, στους οποίους εκτιμά ότι οφείλουμε πολλά. Είναι ένα δοκίμιο εξιδανικεύσης των γερμανικών επιρροών αλλά και του ρόλου των Γερμανών ως προς τη σύγχρονη Ελλάδα, στο οποίο παραδόξως δεν αφήνει τίς νέες αιχμές. Το ότι δε με βρει να διαφωνώ, καθώς αποτελεί ίσως πρόκληση να προτάσσονται οι ανασκαφές στο νεοελληνικό κράτος των Γερμανών και μάλιστα αυτής της Ολυμπίας χαρίσις έστω την παραμικρή μείλια στα τόσα ευρήματα που το είδαμε στα γερμανικά μουσεία και για τα οποία δεν μιλούμε συχνά.

Δεν είναι νοητό το εθνικό διακύβευμα των Τλυττών του Παρθενώνα να αγνοεί τη λεπτολογία των αρχαιοτήτων στην οποία προσέβησαν, ένω και με πεποίθηση δικαιώματος, οι Γερμανοί που τόσα νομοθέτησαν παράλληλα με την έναρξη του νεοελληνικού κράτους για το ίδιο θέμα. Ούτε, βέβαια, συμφωνώ με τον όρο «Οθωμανική κατοχή» που διαλαμβάνει και που εκτιμά ως αδόκιμο. Συμφωνώ ωστόσο για το ότι οι Γερμανοί και ιδίως οι Βαυαροί ευθύνονται για το όραμα μιας περιούσιας Ελλάδας που μας κληρονόμησαν, αλλά θα περίμενα περισσότερο Δαρβίνο από τον Δήμου στο ζήτημα τούτο.

Στο κεφάλαιο υπό τον τίτλο «11 πράγματα που δεν ξέρουμε», συνοψίζει το σύνολο της σύγχρονης (δυτικής) σκέψης με τον τρόπο κάποιου που την έχει καταστήσει μέρος του ίδιου του εαυτού. Προσοχή ιδιαίτερη απαιτεί το κεφάλαιο για τους Ηρώες της Ειρήνης, θέμα ιδιαίτερα άγνωστο στη γραμματεία μας. Το κίνημα της Ειρήνης των αρχών του 20ού αιώνα, το οποίο ενστερνίσθηκαν οι οικο-

Ο Νίκος Δήμου δίνει με τα δοκίμια του τροφή για σκέψη στον αναγνώστη.

Στο κεφάλαιο υπό τον τίτλο «11 πράγματα που δεν ξέρουμε» συνοψίζει το σύνολο της σύγχρονης (δυτικής) σκέψης.

νομία και οι διεθνείς θεσμοί, οι Εμποροί της Ειρήνης που ίδρυσαν το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο αποτελούν έναν τόπο που αξίζει να ερευνηθεί και να γίνει κατανοητός από περισσότερους. Προσοχή απαιτεί η αναφορά στον «άλλο της οικονομίας», στην οντότητα εκείνη που πολύ απέχει από τον κάματο του πλούτου και τον διακινητή των εξουσιών σε καιρούς παγκοσμιοποίησης. Πόσο όμορφα διακρίνει τους «παραστικτούς επιχειρηματίες» από εκείνους που δεν σπώνουν, όπως οι διανοούμενοι, λεκτικές δομές, αλλά αποτελούν ποιητές της πράξης. Δεν κάνει, βέβαια, αντιπαράθεση των Ηρώων της Ειρήνης και των Ηρώων του Πολέμου, ούτε μιλάει για τους θανάτους του δεύτερου παρόν οι οποίοι τους προσέδωσαν το τεκμήριο του ηρωισμού. Θα το περίμενα.

Το κεφάλαιο με τον τίτλο «Γιατί οπωσδήποτε ο Ουρανός», ένα ποίημα σκέψης που ξυπνάει ακόμη και τον πιο αποκοιμημένο αναγνώστη, τόσο έντεχνα, τόσο εξαιρετικά. Δεν θα τονίσω μόνο το περιεχόμενο, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αναδεικνύεται το περιεχόμενο: τον λόγο. Όπως και το κεφάλαιο για τον έρωτα, αλλά και την ελευθερία της βούλησης, αν κάτι είναι μοναδικό είναι ο λιτός λόγος του συγγραφέα. Τόσο λιτός που επιτυγχάνει να υπερβεί κάποτε και το περιεχόμενο το ίδιο. Το βιβλίο αξίζει να τύχει προσοχής από το εξώφυλλο, το τόσο έντεχνα σχεδιασμένο (θυμίζει κάπως το ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ που δεν ξεχάσαμε ποτέ), μέχρι τη γραμματοσειρά και την παραγραφοποίηση. Εκδότως που αντιλαμβάνεται, ο Πατάκης πρόσφερε ένα κείμενο αναφοράς αρκετά καλό να ξεχωρίζει θυμό, φασαρία, σκόνη και πιθάνων την οργή πολλών, που θα αγαπηθούν με εντεταλμένη έμφαση ο οποίος δεν σκέφτεται και δεν μετράει τα λόγια του. Αξίζει επίσης να τύχει στοργής σε αντιπόθεση της στοργής που προσφέρει στον αναγνώστη ο συγγραφέας απλόχερα. Παρηγορητική διαπίστωση σε σχέση με κάποια προγενέστερα έργα του η απουσία αγανάχτης, η απουσία ανάγκης για επιβεβαίωση: σοφία δίπλα.

Τέλος, ένα μικρό ευχαριστικό από έναν κριτικό αναγνώστη δεκαετίας για την προσφορά του συγγραφέα στην κατανόηση του ελληνικού φιλότη, της ταχέως, της ελευθερίας, των γάτων, τόνων και τόνων μαγκών πραγμάτων που κάνουν τη δυστυχία του να είναι Ελληνίας λιγότερο επίσημη. Μέσα από τη γλώσσα που μοιραζόμαστε, αποκτήσαμε ένα κοινό περιεχόμενο στον λόγο που συνιστά ανεπίτητη παρηγορία.

Η κ. Ελένη Τρόβα είναι επίκουρη καθηγήτρια Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος, Δ.Ν., δικηγόρος.